

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО ПРАВА

УДК 346.11:005.342

DOI 10.37772/2309-9275-2021-1(16)-1

БРИНЦЕВ ВАСИЛЬ ДМИТРОВИЧ

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ПРИНЦИП СВОБОДИ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ (ПІДПРИЄМНИЦТВА) І ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У СИСТЕМУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена опрацюванню пропозицій щодо удосконалення моделей підприємницької діяльності і шляхів підвищення ефективності дії «принципу свободи ведення бізнесу» з урахуванням міжнародного досвіду і рекомендацій авторитетних рейтингових агентств.

Ключові слова: свобода ведення бізнесу, принципи підприємництва, інститут бізнес-омбудсмена.

Постановка проблеми. Не дивлячись на розгалуженість національного законодавства про підприємство і реальну діяльність у відчутному масштабі малого і середнього бізнесу, а також значну кількість наукових досліджень у цій галузі, існують проблеми, які знижують ефективність результатів від підприємницької діяльності і спонукають до пошуків варіантів удосконалення, як нормативної бази, так і механізмів національної моделі підприємництва. Залишаються недостатньо з'ясованими шляхи впровадження принципу свободи ведення підприємницької діяльності у систему інноваційного права.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці у своїх роботах спираються на результати отримані у процесі дослідження ключових аспектів підприємницької діяльності відомими у світі економістами і політологами. Серед яких виділяються П. Друкер, В. Зомбарт, Л. фон Мізес, В. Ойкен, К. Поланьї, Дж. Робінсон, Л. Туроу, Й. Шумпетер, Л. Якока.

В державах СНД безпосередньо принципам ведення бізнесу приділяли увагу: Т. Анасашвілі, Д. Берідзе, Б. Болхвадзе, І. Маргалітадзе (Грузія); Є. Воронько, В. Панащенко (Республіка Білорусь); С. Мороз (Казахстан); Н. Громова, Т. Міхалкіна, М. Потапова (Росія) та інші.

Аналізу перших етапів розбудови в Україні ринкової моделі економіки присвячені роботи: А. Гальчинського, В. Гейця, А. Бревнова, Д. Задихайло, Е. Новицького, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомова, Б. Селезьнова, а безпосередньо формуванню і розвитку

малого підприємництва в Україні – Л. Дятченко, В. Ляшенко, В. Олійника та інших.

Однак, не дивлячись на наявність такої розгалуженої емпіричної бази питання щодо імплементації засадничих принципів ринкової економіки у систему інноваційного права залишається системно не дослідженим. Саме тому усунення цього недоліка є головною метою даної роботи.

Вклад основного матеріалу. В умовах світової економічної кризи найефективнішими шляхами виходу з неї слід визнати два основні напрямки. Перший, глобальний, – за рахунок об'єднання держав у економічні союзи і використання побудови спільних механізмів економічного розвитку. А другий, локальний, – застосований на детальному вивченні міжнародного досвіду і впровадження апробованих механізмів у національні моделі. У цьому контексті продуктивним є досвід об'єднаної Європи, Сполучених штатів Америки, передових держав Азії, Нової Зеландії, зокрема і стосовно такої складової ринкової економіки, як малий і середній бізнес. Особливу зацікавленість викликає досвід впровадження у цій сфері принципу «свободи ведення підприємництва».

Хартією засадничих прав Європейського Союзу, прийнятою 7 грудня 2000 року визнано свободу проводити підприємницьку діяльність згідно з правом Союзу та національним законодавством і звичаями (стаття 16).

Конституція України проголосивши курс на економічну багатоманітність (ст. 15), також закріпила право кожного на підприємницьку діяльність не за-

боронену законом (частина 1 статті 42). Ці конституційні засади закладають передумови до формування в Україні багатокладної ринкової економіки¹.

З цього моменту «Україна докладає максимальних зусиль для побудови функціональної ринкової економіки та поступового наближення своєї політики до політики ЄС відповідно до основоположних принципів макроекономічної стабільності» [1].

Станом на 2013 рік з 1 600 127 суб'єктів господарювання було зареєстровано 1 235 192 фізичних осіб підприємців та 344 048 малих підприємств [2].

В Європі малий бізнес складає основу соціально-економічного розвитку ЄС. В Євросоюзі нараховується біля 23 мільйонів підприємств малого і середнього бізнесу, які дають більше половини загального обігу і доданої вартості. Біля 20 мільйонів фірм функціонують в США; У Китаї нараховується близько 4,3 мільйони малих і середніх підприємств та 27,9 млн. індивідуальних підприємств на яких працює 75% зайнятого міського населення [3].

В Україні ще в середині 2000-х років були названі наступні напрямки підтримки малого бізнесу: формування правової бази; створення системи фінансування; забезпечення малого і середнього підприємства інформацією; боротьба з корупцією; утворення системи пільгового оподаткування; сприяння впровадженню у малий і середній бізнес інновацій [4, с. 402].

Не дивлячись на значні обсяги виконаної роботи, доводиться констатувати, що не один з перелічених напрямків не можна виключити з переліку завдань на наступні роки, у зв'язку з повним вичерпанням необхідних заходів і досягненням позитивних результатів. Виходячи з того, що державне регулювання бізнесу це вплив держави на діяльність підприємницьких структур, суб'єктів бізнесу та ринку з метою забезпечення нормальних умов їх функціонування [5, с. 160], слід зосередитись на опрацюванні національної моделі управління бізнесом, яка б відповідає міжнародно-правовим стандартам і конституційним засадам.

З метою правової визначеності у першу чергу слід з'ясувати співвідношення понять «бізнес» і «підприємництво» тому, що багато авторів їх ототожнюють. Непоодинокі випадки, коли і в нормативних актах відсутнє чітке розмежування між ними. Аналіз сучасної вітчизняної літератури дає підстави для висновку про відсутність однозначного розуміння і щодо співвідношення понять «свободи ведення бізнесу» «свободи підприємницької діяльності». Багато

в чому це зумовлено тим, що в англійських джерелах розповсюджено вживання термінів похідних від базового поняття «бізнесу». Переважна більшість енциклопедичних словників визначають «бізнес» (від англ. Business – справа, заняття), як фізичних та юридичних осіб у сфері виготовлення, придбання, продажу товарів або надання послуг в обмін на інші товари, тощо, підкреслюючи, що термін «бізнес» ширший змістом, ніж споріднений з ним «підприємництво» [6, с. 55].

Серед білоруських дослідників також розповсюджена точка зору, що поняття «підприємництво» і «бізнес» не можуть вважатися синонімами під час дослідження економічної сфери їх дії. Поняття «бізнес» значно ширше ніж підприємництво тому що воно охоплює відносини між учасниками ринкових процесів і його синонімами є, – комерція, торгівля і т. п.

Навівши додаткові аргументи щодо необхідності розмежування понять «бізнес» і «підприємництво» економіст Ф. Шамхалов звертає увагу на те, що більшість авторів виокремлюють у підприємстві у якості обов'язкової складової – інноваційний момент у зв'язку з тим, що підприємництво є процесом постійного пошуку нових форм, методів, засобів, економічної діяльності – виробництва, збуту, маркетингу, логістики, управління і організації праці, орієнтованих на кращі новації [8, с. 54–55].

Виходячи з цього подальший аналіз стосується дослідженню проблем саме «підприємницької діяльності» у взаємозв'язку з процесом впровадження інновацій у цю складову національної економіки. Задекларований Основним Законом України і розвинутий Кодексами і нормами спеціальних законів принцип свободи ведення підприємницької діяльності у тій чи іншій формі реалізується на стадіях: утворення, організації роботи, управління і звітності, отримання результатів, припинення підприємницької діяльності.

Дією цього принципу додатково забезпечується мета підприємництва – отримання прибутків та досягнення результатів передбачених статутними документами та іншими локальними нормативними актами.

Свого часу базовий закон заклав передумови для формування ринкової економіки малого і середнього підприємництва, визначивши підприємництво, як самостійну ініціативу; систематичну, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку (стаття 1). Крім того встановивши перелік суб'єктів підприємницької діяльності і розвинувши конституційне положення

¹ 23 грудня 2005 року Європейський Союз, а 17 лютого 2006 року і США, надали Україні статус країни з ринковою економікою.

щодо свободи підприємницької діяльності та детально регламентувавши обмеження у здійсненні цієї діяльності [9].

Конституційні засади підприємництва крім того регламентовані Цивільним кодексом України, зокрема пунктом 4 частини 1 статті 3 у якій закріплено: «свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом» та положеннями статті 627 ЦК України, які деталізують складові вільного вибору виду та конкретних умов підприємницької діяльності. У свою чергу Господарський кодекс України «свободу підприємницької діяльності в межах визначених законом» відносить до загальних принципів господарювання (стаття 6).

Суттєву роль у системі підприємницького права, окрім наведених положень кодексів і спеціальних законів відіграють закони: про власність, про банки і банківську діяльність, про банкрутство, про антимонопольне законодавство, про податки і збори, та інші нормативно-правові акти.

Значну роль у становленні підприємництва відіграв також Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» 2000 року, що діяв до прийняття нового закону «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI, який чітко розмежував суб'єктів малого і середнього підприємництва, закріпив, основні напрямки державної політики у цій сфері; утворив нормативну базу для створення системи органів, які мають забезпечувати розвиток малого і середнього підприємництва. А головне, вперше на такому рівні, було детально регламентовано напрямки державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва у сфері інновацій, науки і промислового виробництва (стаття 20) [10].

Однак положення статті 19 цього Закону, яким передбачалась державна підтримка суб'єктів МСП у сфері інновацій виявилися багатообіцяючими, але малопродуктивними. Не дивлячись на те, що у 2016 році надано новий імпульс у цьому напрямку рекомендаціями парламентських слухань [11], відсутних змін у підвищенні ефективності діяльності малих і середніх підприємств в Україні не відбулося.

Порівняльний аналіз національної нормативної бази з законодавством про підприємництво у сусідніх країнах пересвідчує в тім, що вона формується на схожих концептуальних засадах, зокрема це стосується і унормування дії принципу «свободи ведення підприємництва».

Як уже зазначалось у цій сфері базові норми містяться у цивільних і господарських кодексах. Так, конституційне положення щодо права підприємців

без обтяжень, самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність не заборонену законом, розвинуту у статті 44 ГК України. Відповідно до приписів якої підприємництво здійснюється на основі:

- вільного вибору видів підприємницької діяльності і самостійного формування програми виробництва та кола постачальників і споживачів продукції;
- встановлення цін на продукцію та послуги;
- власного комерційного ризику;
- вільного розпорядження прибутками, тощо.

Спираючись саме на наведені законодавчі засади учені України і держав СНД однаково формулюють зміст і ознаки принципу свободи підприємницької діяльності. Автентичність змістовного наповнення цього словосполучення (у нормах національних законів зумовлює однаковість цього тлумачення різними правовими школами. Тому не випадково і зарубіжні дослідники процесів формування сучасних ринкових моделей, однастайно серед ключових принципів виділяють «свободу вибору видів і форм діяльності», яка полягає у праві суб'єктів господарювання, зокрема і підприємців, обирати найбільш вигідний для кожного вид і спосіб діяльності у формі, що не протирічить законодавству з метою отримання прибутку.

Подальше удосконалення як нормативної бази так і практики організаційного забезпечення підприємництва слід здійснювати з урахуванням рекомендацій фахових міжнародних агентств і досвіду країн, що мають позитивні результати у розбудові саме цієї складової ринкової економіки.

Найавторитетнішим дослідженням щодо ведення бізнесу Doing Business періодично встановлюється рейтинг держав світу відносно свободи підприємництва з одночасною оцінкою стану державного регулювання діяльності у тому числі малих і середніх підприємств. Оцінка виводиться (формується) по середньоарифметичному показнику десяти контрольних індикаторів: процесу реєстрації підприємництва, механізму підключення до енергопостачання, процесу реєстрації власності, системи кредитування, податкових механізмів, ступеня захисту інвесторів, та інші.

Починаючи з 2006 року, коли Грузія була визнана головним економічним реформатором у світі і станом на 2019, Україна у цьому рейтингу займала досить пристойні місця. Так, в останньому експертному оцінюванні 190 країн світу наша держава посідає 64 місце. Першу десятку традиційно складають: Нова Зеландія, Сінгапур, Гонконг, Данія, Південна Корея, США, Грузія, Великобританія, Норвегія, Швеція. Звертає на себе увагу відсутність серед лідерів Китаю, якому у цьому дослідженні відведено лише 31

місце. Як уже зазначалось рейтинг визначається за сумарним результатом оцінки з 10 критеріїв. Тож місце Китаю зумовлене низькими оцінками за: процес підключення до енергозабезпечення, податкові механізми, забезпечення виконання контрактів, процес ліквідації підприємств.

Що ж стосується України, то низьку оцінку зумовили бали за : процес ліквідації підприємств (146), механізм підключення до енергозабезпечення (128), стан міжнародної торгівлі (14), систему оподаткування (65) [12].

У попередньому аналогічному рейтингу станом на 2012 рік перша десятка країн практично в незмінному вигляді, а до неї наближались: Литва (11), Естонія (18), Латвія (19), Казахстан (25). Достатньо позитивно були оцінені також Росія, Китай, Вірменія, Ізраїль, Молдова, Білорусь.

Стан свободи підприємницької діяльності періодично досліджується і у країнах Східного партнерства до якого входять Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна. У останньому експертному звіті¹ відзначається наявність незначного прогресу у ставленні до малого бізнесу. Однак практично в усіх пунктах негативних оцінок і зауважень присутня Україна. Суттєвим зауваженням у першу чергу слід визнати відсутність повноважного спеціального органу з реалізації економічної політики у сфері МСП і нерозвинутість інституційних регіональних структур задля діалогу між державою і підприємництвом².

У висновку також констатується недостатній рівень державної підтримки у сфері інновацій. При цьому прямо вказується що «інноваційна політика» більшості країн регіону визначає інновації досить вузько (як наукові і технологічні дослідження і розробки)». У зв'язку з чим Азербайджану і Україні рекомендовано:

- розробити комплексну систему підтримки інновацій у зв'язку з її відсутністю та застарілістю;
- приділити більше уваги нетехнологічним інноваціям та інноваційним потребам МСП
- поступово стати «інноваційними свахами», налагоджувати і розвивати співробітництво і ділові контакти з різними учасниками інноваційної системи;
- розширити масштаби, як фінансової так і нематеріальної допомоги [13, с. 32].

¹ Попередній відбувся у 2012 році і містить багато тих самих недоліків

² Справедливість цього зауваження підтвердили події в Україні у грудні 2020 року. Масові протести представників малого бізнесу змусили Президента України і Уряд вжити термінових заходів, зокрема щодо утворення і спеціальної служби по врегулюванню конфліктів підприємців з державними органами.

Безпосередньо стосовно України вказується, що з 2012 року економіка України знаходиться у стані стагнації, а з 2014 року – «впала у глибоку рецесію»; обмеженість бюджетних коштів негативно впливає на розвиток МСП; країні слід здійснювати заходи з підтримки малого і середнього підприємництва, щоб диверсифікувати джерела економічного росту [13, с. 40].

Практично усі зауваження залишаються актуальними станом на початок 2021 року, тому існує необхідність опрацювання дієвих заходів з усунення недоліків у правовому і організаційному забезпеченні діяльності структур малого і середнього бізнесу. У процесі цієї роботи корисним є використання досвіду дії принципу свободи підприємництва у державах, які мають високі рейтингові бали, зокрема Грузії, Китаю, Нової Зеландії, Сінгапуру, та інших.

Станом на 2025 рік у Китаї активно діяло 4,3 млн. малих і середніх підприємств та 28 млн. індивідуальних підприємців. Стрімке економічне зростання Китаю більшість дослідників пояснюють послідовною реалізацією владою КНР інноваційної стратегії розвитку національної моделі економіки у процесі реалізації якої здійснюється політика всебічної підтримки інноваційного підприємництва. Національного колориту набули: хакспейси³, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, та приватні венчурні інвестиційні фонди [14, с. 8]. На початок 2020 року у Китаї було не просто зареєстровано, а ефективно діяло 2500 технопарків. Тому не випадково країна визнана другою економічною світу. Не всі китайські економісти погоджуються з тезою про те, що економічне чудо Китаю пов'язане з децентралізацією, яка ніби то стимулювала місцеву конкуренцію і інституціональні інновації. Зокрема і має місце акцентування на ролі підприємництва з підкресленням значення його новаторства, здатності підприємців до ризику, пильності у виборі сфери діяльності і самостійності суб'єктів МСП у прийнятті рішень [15, с. 25–27].

Швидке зростання малого підприємництва у Китаї у роки реформ було породжено не тільки держбюджетною підтримкою, а й зняттям заборон щодо їх діяльності і конкурентними перевагами перед великими державними підприємствами. У 2002 році у Китаї був прийнятий Закон КНР « Про підтримку і стимулювання малого і середнього підприємництва», яким було передбачено створення: спеціального фонду розвитку МСП з коштів бюджету і відрахувань

³ Хакспейси –лабораторії з відкритим платним чи безоплатним доступом, які надають малим підприємствам інноваційні послуги спеціалістів та коштовне наукове-дослідницьке вимірвальне обладнання, програмне забезпечення, тощо. У 2016 році таких лабораторій у Китаї було зареєстровано біля 50.

цих підприємств; спеціального банку розвитку малих і середніх підприємств; виділення цій групі підприємців фіксованої частки державного замовлення [16, с. 166–169].

Завдяки реалізації цих положень законодавства вже через п'ять років Китай вийшов у лідери світового ринку інновацій у підприємництво. При цьому уряд здійснює підтримку розвитку малого бізнесу у сферах: оподаткування, кредитування, інтелектуальної власності, зовнішньоекономічної діяльності [17, с. 78].

Основним державним органом підтримки малих підприємств у Китаї виступає спеціалізована агенція «Китайський центр з координації і кооперації бізнесу», до повноважень якої належить створення необхідної інфраструктури для наукового співробітництва національних і міжнародних установ у сфері підприємництва, інформаційна і консультативна підтримка, впровадження передового досвіду, тощо [18, с. 179]. Так, за сприянням КЦККБ впроваджено за 1991–2000 роки 950 міжнародних проектів з розвитку малого і середнього підприємництва на суму 6,2 млрд. доларів.

Багато в чому китайські підприємці завдячують саме розвиненій інфраструктурі, завдяки узгодженій діяльності якої сумарний розмір інвестицій у наукові дослідження і розробки за період з 2005 по 2015 роки збільшився з 30 млрд. доларів США до 200 млрд. доларів [19, с. 10].

У Грузії утворення нормативної бази підприємництва почалося у 1994 році з прийняттям Закону «Про підприємців» з наступними змінами. На заміну якого у серпні 2020 року було розроблено новий законопроект. Відповідно до закону Грузії «Про підтримку малих підприємств» від 23 липня 1999 року, який діяв до 2006 року малим підприємством вважаються усі підприємства (будь-якої організаційно-правової форми), в яких кількість зайнятих не більше 20 осіб, а річний обсяг не перевищує 0,5 млн. ларі.

Більшою підтримкою у Грузії користується «фізична особа зі статусом мікробізнесу» тому, що відповідно до Податкового кодексу Грузії вона не підлягає оподаткуванню. Змінами до податкового законодавства прийнятими у 2010 році встановлена можливість визначати осіб зайнятих мікробізнесом у разі невикористання ними найманої праці і з порогом прибутків не більше 30 000 ларі на рік [20, с. 186].

Грузинські дослідники серед обставин, що заважають розвитку малого підприємництва у першу чергу називають: великі розміри податків, наявність системи податкового тиску та недосконалість фінансової і банківської системи в країні. Завдяки цим факторам Грузія станом на 2010 рік за показниками

виробництва малих і середніх підприємств стабільно займала низькі місця у міжнародних рейтингах.

Грузинські економісти, на той час констатували низький рівень розвитку малого бізнесу, пояснюючи це загально низьким рівнем економічного розвитку і відсутністю сталої нормативної бази [21]. А вже станом на 2015 рік у рейтингу Всесвітнього банку Doing Business (World Bank, 2014) Грузія зайняла 15 місце. Як зазначається в іншому рейтингу: «особливо добрих показників вдалося досягнути у сфері реєстрації власності (1-е місце у світі); отриманні дозволів на будівництво (3-є місце); реєстрації підприємств (5-є місце). При цьому Грузією здійснена низка радикальних реформ з метою зниження рівня державного втручання, усуненню бюрократичних перепон і спрощенні нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Завдяки цих досягнень станом на 2018 рік 99, 7% з усіх підприємств Грузії належали до МСП, забезпечуючи 62% усіх робочих місць і 56% сукупного обігу підприємницького сектору [22, с. 18]. Спираючись на ці показники Стратегія розвитку малого і середнього бізнесу в Грузії на 2016–2020 роки окреслювала 33 напрямки подальшого підвищення ефективності МСП. І як свідчать дані з нового звіту SME Poliev Index-2020 щодо діяльності країн Східного партнерства виконання цієї стратегії принесло позитивні результати. Грузія отримала найвищі оцінки у дев'яти з дванадцяти під категорій, що значно краще у порівнянні з результатами у 2016 році [23].

Наведені дані спонукають до поглиблених досліджень з метою виявлення і запозичення конкретних механізмів, що забезпечили таке стрімке зростання ключових показників в організації підприємництва цією країною.

Продуктивним може бути досвід і інших держав. Так, законодавство Нової Зеландії передбачає утворення суб'єктів підприємницької діяльності дещо в інших формах. Серед них виділяються: закриті компанії з обмеженою відповідальністю, відкриті акціонерні товариства, трасти філії іноземної компанії, партнерство приватного підприємства (фізичної особи). Приватний підприємець (Sole Trager) найбільш проста і розповсюджена юридична форма підприємництва. Діяльність суб'єктів цієї форми (виду) оподатковується у розмірі 39 % з кожного долару прибутку [24].

Усі дослідники підприємництва у Сінгапурі одностайні у висновку, що стабільність у цій галузі зумовлена плідною державною підтримкою малого і середнього бізнесу безпосередньо за рахунок досконалих систем адміністративного, фінансового і фіскального забезпечення підприємництва [25]. Для під-

тримки малого і середнього бізнесу в Сінгапурі створена агенція «Spring», яка займається розвитком підприємницького потенціалу, маркетингом, удосконаленням управління та надає різноманітні послуги: бухгалтерські, консалтингові, з підготовки кадрів, тощо [26]. Згідно статистичних даних на малий бізнес у цій країні припадає 50% ВВП, при тому, що ВВП на душу населення – 62 100 доларів¹.

З узагальненого аналізу наведених джерел є можливість вивести 10 складових «сінгапурського економічного дива» у сфері підприємництва:

1. політична стабільність,
2. правова система світового рівня,
3. сприятливий інвестиційний клімат,
4. високо-конкурентне середовище,
5. відсутність корупції,
6. зразкова фінансова інфраструктура,
7. реальне забезпечення дії принципу економічної свободи,
8. постійно зростаючий рівень добробуту населення,
9. дисциплінованість населення,
10. високий рівень освіти місцевого населення.

Зіставлення наведених критеріїв з українськими показниками приводить до невтішних висновків про те, що за виокремленням «високого рівня освіти місцевого населення» усі інші 9-ть, - потребують кропіткої роботи щодо доведення їх до рівня сінгапурських стандартів. Причому такі складові як: політична стабільність, сприятливий інвестиційний клімат, подолання корупції, зразкова фінансова інфраструктура, зростаючий рівень добробуту населення, - можливо досягти лише за рахунок загальнодержавних економіко-політичних заходів, і удосконалення усієї правової і економічної системи. Тому у межах даного дослідження головна увага і приділена лише опрацюванню національної моделі впровадження в економічну діяльність принципу свободи підприємництва.

Стан економічної кризи в Україні спонукає не тільки до поглибленого вивчення світового досвіду і його формуванню шляхів її подолання, зокрема і за рахунок удосконалення нормативної бази, що регламентує підприємницьку діяльність у сукупності з розвитком і впровадженням сучасних інноваційних технологій. При цьому цілком слушно визнається, що повномасштабна реалізація принципу свободи підприємницької діяльності закладає передумови для розвитку інноваційного підприємництва, яке базується на утворенні провідними вченими, інженерами конкретних моделей освоєння і комерціалізації нових науково-технічних ідей [27].

¹ Чисельність населення Сінгапуру – 5,18 млн.

В сучасній зарубіжній літературі наявні всебічні ґрунтовні дослідження особливостей формування і розвитку систем державної підтримки підприємництва зокрема і в умовах становлення національних моделей «інноваційної економіки» з ілюстрацією ключових висновків відповідними діаграмами і порівняльними таблицями статистичних даних [28]. Змістовний аналіз розвитку концептуальних засад інноваційного розвитку з детальним аналізом нормативних документів здійснено в економічній літературі України [29].

В контексті даного дослідження залишається визначитись з конкретними шляхами імплементації господарсько-правового принципу свободи ведення підприємницької діяльності у систему інноваційного права України.

Реалізація принципу свободи ведення підприємницької діяльності в інноваційній сфері узгоджується з основними принципами державної інноваційної політики прописаними у пункті 2 статті 3 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року, з наступними змінами. Серед яких виділяються: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки, ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері. У зв'язку з цим цілком слушною є пропозиція щодо доповнення системи принципів інноваційного права положеннями про «всебічну підтримку у сфері виробництва принципу свободи ведення підприємницької діяльності».

Спільним недоліком розвитку підприємництва і інноваційних процесів є недостатня ефективність діючої інфраструктури. Не дивлячись на ґрунтовну законодавчу базу у сфері державного регулювання інноваційної діяльності² стратегія інноваційного розвитку України втілюється безсистемно і не продуктивно. Складається враження, що практично не враховується висловлена у літературі пропозиція поділу стратегій інноваційного розвитку на три типи.

1. Переносу – коли застосовується досвід зарубіжних підприємств у роботі вітчизняних, без будь-яких коректив.

2. Запозичення – коли впроваджуються інноваційні моделі (рішення) у вітчизняне виробництво товарів з використанням досвіду конкретних зарубіжних підприємств.

3. Нарощування – коли діє система освоєння власних науково-технічних розробок, підтверджених експериментальним виробництвом [30].

Не відчувається позитивного впливу на стан вре-

² Розділ II ЗУ «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV //Голос України від 09.08.2002 р № 144.

гулювання конфліктних ситуацій як у системі інновацій, так і сфері малого і середнього підприємництва. Не дивлячись на міжнародну підтримку, у тому числі і фінансову, формування інституту бізнес-омбудсмена в Україні просувається повільно і з проблемами. Майже за п'ять років з моменту започаткування роботи по утворенню спеціальної структури, відповідний закон так і не прийнято і офіс бізнес-омбудсмена продовжує діяти на підставі тимчасового положення. За цей час розглянувши близько 6 100 скарг підприємців за участю іноземних фахівців.

Системний аналіз світового досвіду структурування спеціалізованих інфраструктур та практики нормативного і організаційного забезпечення дії принципу свободи ведення підприємницької діяльності дає підґрунтя до нижченаведених узагальнених висновків.

Висновки і пропозиції. Свобода ведення підприємницької діяльності нерозривно пов'язана з процесом впровадження інновацій у виробництво конкурентно-здатної продукції, наукоємних виробів, товарів повсякденного вжитку, тощо. І саме гармонічне поєднання цих трьох наведених типів стратегій інноваційного розвитку здатне забезпечити економічне зростання у сфері малого і середнього бізнесу (підприємництва).

Всілякої підтримки заслуговують оприлюднені у ЗМІ плани влади України щодо подальшої гармонізації українського законодавства, у галузі підприємництва, до європейського, проведенні глибокої податкової реформи, викоренення проявів незаконного тиску на бізнес та інше. З метою прискорення процесу удосконалення законодавчої бази підприємництва і ефективних механізмів впровадження інновацій слід використати висновки міжнародних експертів стосовно того, що країни з високим рейтингом «ведення бізнесу» мають більш високий рівень

підтримки підприємницької активності і низький рівень корупції. Серед першочергових заходів потрібно впровадження правової норми, яка б детально регламентувала і розмежувала ключові поняття: «бізнес» і «підприємство».

Необхідно також матеріалізувати у відповідні законоположення рекомендації міжнародних рейтингових агентств, які залишаються актуальними до цього часу, щодо необхідності:

– прийняття реалістичної стратегії розвитку малого і середнього бізнесу;

– удосконалення нормативної бази у сфері кредитування МСП і покращення їх доступу до різних форм фінансування;

– проведення системних заходів з організації підприємництва, розвитку інновацій у цій сфері і їх інтернаціоналізації, активізація венчурної діяльності;

– розвитку засад підприємництва і подальшого удосконалення механізмів, які забезпечують дію принципу свободи підприємництва.

Крім того з метою гармонізації споріднених інститутів різних підгалузей права – імплементувати засадничі норми, що забезпечують дію принципу свободи ведення підприємництва у систему інноваційного права. Задля досягнення узгодженості у діяльності державних структур з малими і середніми підприємствами і розвитку інноваційних процесів у цій сфері, належить невідкладно завершити роботу з доопрацювання і прийняття Закону про бізнес-омбудсмена, доповнивши його компетенцію (повноваженнями) вирішення конфліктів у процесі впровадження інновацій у сфері підприємництва, саме цим представницьким органом. Реалізація перелічених заходів повинна сприяти підвищенню ефективності діяльності малих і середніх підприємств, як важливої складової національної моделі ринкової економіки, на шляху подолання економічної кризи в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII і остаточно ратифікована Європейським Союзом від 11 червня 2017 р. Стаття 343. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
2. Україна у цифрах 2013: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2014. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm.
3. Абдабеков С. У., Беделбаева А. А. Мировые тенденции развития предпринимательской деятельности в экономике зарубежных стран. *Вестник Казахского национального университета*. 2015. Серия: Экономика. Том. 108. №2/1. С. 157-163. URL: <https://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/1017>.
4. Бревнов А. А. Организация частного предприятия в Украине. Харьков: Одисей, 2006. 506 с.
5. Задахайло Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави: монографія. Харків: Юрайт, 2012. 546 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко. 2-е вид., доп. І перероблене. Київ: Генеза, 2004. 756 с.

7. Воронько Э. Н. Правовое обеспечение бизнеса. Правовое регулирование предпринимательской деятельности. URL: <https://elib.psu.by/handle/123456789/19375>.
8. Шамхалов Ф. Философия бизнеса. Москва: ЗАО «Издательство «Экономика», 2010. 381 с.
9. Про підприємництво: Закон Української РСР від 7 лютого 1991 р. № 698-XII. Втрата чинності від 01 січня 2004 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 14. Ст. 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>.
10. Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
11. Стосовно рекомендацій парламентських слухань на тему «Розвиток підприємництва в Україні і підтримку малого і середнього бізнесу»: Постанова Верховної Ради України від 13.04.2016 р. № 1090-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1090-19#Text>.
12. Рейтинг держав світу з індексу ведення бізнесу. Дослідження групи Всесвітнього банку (The World Group) станом на 11.11.2020 року.
13. Страны Восточного партнерства. Индекс экономической политики в сфере МСП. Оценка соответствия принципам Европейского акта о малом бизнесе. Экспертный отчет за 2016 год. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjmg6erwK_uAhVh_CoKHcTVALQQFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fglobal-relations%2FSME_Policy_Index_Eastern_Partners_2016_Russian.pdf&usg=AOvVaw3NWWsMWwj40Em_G3rfHuBT.
14. Решетникова М. С. Анализ динамики развития инновационного предпринимательства в Китае. *Проблемы экономики и юридической практики*. 2018. № 3. С. 102-106.
15. Wei Zhang. Constitutional Environment and Entrepreneurship: An Empirical Study. Berkli, 2012. 222 p.
16. Фей Чжао. Современные условия хозяйствования и особенности внутрифирменного планирования на китайских предприятиях. *Транспортное дело России*. 2014. № 4. С. 166-169.
17. Климова Н. В., Глущенко О. С. Инновационное предпринимательство в Китае. *Фундаментальные исследования*. 2018. № 10. С. 74-78.
18. Чун Чэнь, Западнюк Е. А. Государственная поддержка малого инновационного бизнеса в Китае: что можно использовать в Беларуси. *Известия Гомельского государственного университета им. Ф. Скорины*. 2017. № 8 (101). С. 178-180.
19. Сводный отчет. Россия и Китай : инновации и предпринимательство. 2016. 96 с. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwif6tvswa_uAhVDlosKHWeIBJoQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fsk.ru%2Fnews%2Fm%2Fwiki%2F17058%2Fdownload.aspx&usg=AOvVaw2gOm-SvTrbVMqvw59g0RH.
20. Беридзе Д. Г. Перспективы развития малого бизнеса в Грузии. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. Вип. 32, частина II. Серія: Економічні науки. 2012. С. 186-189.
21. Абесадзе Рамаз, Какулия Этери. Формирование государственного регулирования малого бизнеса в Грузии. *Центральная Азия и Кавказ*. 2009. № 6(66).
22. Фрид А., Альфонсо Ф. и др. Мониторинг стратегии развития МСП в Грузии на 2016-2020 годы. Париж: OECD Publishing, 2019. 84 с. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEWjdx-Dfuq_uAhVtAxAIHTzIDMkQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Feurasia%2Fcompetitiveness-programme%2Feastern-partners%2FMonitoring-Georgia%2527s-SME-Development-Strategy-2016-2020-RUS.pdf&usg=AOvVaw3Inw4UgON3NbN4y8u8_Gy-
23. Судольский Р. Господдержка МСБ в странах Восточного партнерства: итоги исследования ОЕСД. 31.03.2020. URL: <https://smebanking.news/ru/25447-gospodderzhka-msb-v-stranax-vostochnogo-partnerstva-itogi-issledovaniya-oecd>.
24. Нормативно-правовое регулирование бизнеса в Новой Зеландии. URL: https://studbooks.net/2230986/ekonomika/normativno_pravovoe_regulirovanie_biznesa_novoy_zelandii.
25. Михайленко М. А. Зарубежный опыт поддержки малого и среднего предпринимательства (на примере Сингапура). *Наука и современное общество: Актуальные вопросы, достижения и инновации: сборник статей III Международной научно-практической конференции, часть 2 (г. Пенза, 23 мая 2020 г.)*. Пенза, 2020. С. 33-35. URL: <https://naukaip.ru/wp-content/uploads/2020/05/%D0%9C%D0%9A-800-2.pdf>.
26. Шрейдер А. С. Формы и методы государственной поддержки малого и среднего бизнеса в Республике Сингапур. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjtnZGJva_uA

hXvs4sKHXJABFEQFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fcore.ac.uk%2Fdownload%2Fpdf%2F38643067.pdf&usg=AOvVaw1jDq6O5RphH7Ub_sdrG3YF.

27. Бубенко П. Г. Проблеми інноваційного підприємництва в Україні. *Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення*: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 27-28 жовтня 2006 р.) / упорядники: Петришин О. В., Кизим М. О. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. С. 153.
28. Государственная поддержка предпринимательской деятельности: Учебное пособие. Омск: Издательство СибаДИ, 2007. 92 с.
29. Слава С. С. Развитие инновационных концепций в Украине. *Економіка України*. 2018. № 8 (673). С. 50-61.
30. Корж М. В. Стратегія міжнародного маркетингу: теорія і практика. монографія. Краматорськ: ДДМА, 2010. С. 88-89.

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 16 veresnia 2014 r. № 1678-VII i ostatechno ratyfikovana Yevropeiskym Soiuzom vid 11 chervnia 2017 r. Art 343. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
2. Ukraina u tsyfrakh 2013: statystychnyi zbirnyk. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2014. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm [in Ukrainian].
3. Abdabekov S. U., Bedelbayeva A. A. (2015). Mirovyie tendentsii razvitiya predprinimatelskoy deyatelnosti v ekonomike zarubezhnykh stran. *Vestnik Kazakhstanskogo natsionalnogo universiteta - Bulletin of Kazakhstan National University, Ser.: Ekonomika, Vol. 108, № 2/1, 157-163*. URL: <https://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/1017> [in Russian].
4. Brevnov A. A. (2006). Organizatsiya chastnogo predpriyatiya v Ukraine. Kharkov: Odisey [in Russian].
5. Zadykhailo D. V. Hospodarsko-pravove zabezpechennia ekonomichnoi polityky derzhavy. Kharkiv: Yurait, 2012 [in Ukrainian].
6. Politolohichni entsyklopedychni slovnky. V. P. Horbatenko, Yu. S. Shemshuchenko, V. D. Babkina, V. P. Horbatenko (Eds.). Kyiv: Heneza, 2004 [in Ukrainian].
7. Voronko E. N. Pravovoye obespecheniye biznesa. Pravovoye regulirovaniye predprinimatelskoy deyatelnosti. URL: <https://elib.psu.by/handle/123456789/19375> [in Russian].
8. Shamkhalov F. (2010). Filosofiya biznesa. Moskva: ZAO «Izdatelstvo «Ekonomika» [in Russian].
9. Pro pidpriemnytstvo: Zakon Ukrainskoi RSR vid 7 liutoho 1991 r. № 698- XII. Vtrata chynnosti vid 01 sichnia 2004 r. (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR, 14, art. 168*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> [in Ukrainian].
10. Pro rozvytok i derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r. # 4618-VI. (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 3, art. 23*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> [in Ukrainian].
11. Stosovno rekomendatsii parlamenskykh slukhan na temu «Rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini i pidtrymku maloho i serednoho biznesu»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 13.04.2016 r. № 1090-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1090-19#Text> [in Ukrainian].
12. Reitynh derzhav svitu z indeksu vedennia biznesu. Doslidzhennia hrupy Vsesvitnoho banku (The World Group) stanom na 11.11.2020 roku [in Ukrainian].
13. Strany Vostochnogo partnerstva. Indeks ekonomicheskoy politiki v sfere MSP. Otsenka sootvetstviya printsipam Evropeyskogo akta o malom biznese. Ekspertnyy otchet za 2016 god. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjmg6erwK_uAhVh_CoKHcTVALQQFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fglobal-relations%2FSME_Policy_Index_Eastern_Partners_2016_Russian.pdf&usg=AOvVaw3NWWsMWwj40Em_G3rfHuBT [in Russian].
14. Reshetnikova M. S. (2018). Analiz dinamiki razvitiya innovatsionnogo predprinimatelstva v Kitaye. *Problemy ekonomiki i yuridicheskoy praktiki - Problems of Economics and Legal Practice, 3, 102-106* [in Russian].
15. Wei Zhang. (2012). Constitutional Environment and Entrepreneurship: An Empirical Study. Berkli [in English].
16. Fey Chzhao. (2014). Sovremennyye usloviya khozyaystvovaniya i osobennosti vnutrifirmennogo planirovaniya na kitayskikh predpriyatiyakh. *Transportnoye delo Rossii - Transportation of Russia, 4, 166-169* [in Russian].
17. Klimova N. V., Glushchenko O. S. (2018). Innovatsionnoye predprinimatelstvo v Kitaye. *Fundamentalnyye issledovaniya - Fundamental research, 10, 74-78* [in Russian].

18. Chun Chen, Zapadnyuk E. A. (2017). Gosudarstvennaya podderzhka malogo innovatsionnogo biznesa v Kitaye: chto možno ispolzovat v Belarusi. *Izvestiya Gomelskogo gosudarstvennogo universiteta im. F. Skoriny - Izvestia Gomel State University. F. Skorina*, 8 (101), 178-180 [in Russian].
19. Svodnyy otschet. Rossiya i Kitay : innovatsii i predprinimatelstvo. (2016). URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewif6tvswa_uAhVDlosKHWeIBJoQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fsk.ru%2Fnews%2Fm%2Fwiki%2F17058%2Fdownload.aspx&usg=AOvVaw2gOm-SvTrbBMqvew59g0RH [in Russian].
20. Beridze D. G. (2012). Perspektivy razvitiya malogo biznesa v Gruzii. *Zbirnik naukovikh prats ChDTU - Collection of scientific works of ChNTU, Issue. 32, Ch. II, Ser.: Ekonomichni nauki, 186-189* [in Russian].
21. Abesadze Ramaz. (2009). Kakuliya Eteri. Formirovaniye gosudarstvennogo regulirovaniya malogo biznesa v Gruzii. *Tsentralnaya Aziya i Kavkaz - Central Asia and Caucasus*, 6(66) [in Russian].
22. Frid A., Alfonso F. et al. (2019). Monitoring strategii razvitiya MSP v Gruzii na 2016-2020 gody. Parizh: OECD Publishing. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjdx-Dfuq_uAhVtAxAIHTzIDMkQFjAAegQIAxAc&url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Feurasia%2Fcompetitiveness-programme%2Feastern-partners%2FMonitoring-Georgia%2527s-SME-Development-Strategy-2016-2020-RUS.pdf&usg=AOvVaw3Inw4UgON3NbN4y8u8_Gy- [in Russian].
23. Sudolskiy R. (2020). Gospodderzhka MSB v stranakh Vostochnogo partnerstva: itogi issledovaniya OyeSD. 31.03.2020. URL: <https://smebanking.news/ru/25447-gospodderzhka-msb-v-stranax-vostochnogo-partnerstva-itogi-issledovaniya-oecd> [in Russian].
24. Normativno-pravovoye regulirovaniye biznesa v Novoy Zelandii. URL: https://studbooks.net/2230986/ekonomika/normativno_pravovoe_regulirovanie_biznesa_novoy_zelandii [in Russian].
25. Mikhaylenko M. A. (2020). Zarubezhnyy opyt podderzhki malogo i srednego predprinimatelstva (na primere Singapura). *Nauka i sovremennoye obshchestvo: Aktualnyye voprosy. dostizheniya i innovatsii: sbornik statey III Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. chast 2 (g. Penza. 23 maya 2020 g.) - Science and modern society: current issues, achievements and innovations: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference, Part 2. Penza, 33-35*. URL: <https://naukaip.ru/wp-content/uploads/2020/05/%D0%9C%D0%9A-800-2.pdf> [in Russian].
26. Shreyder A. S. Formy i metody gosudarstvennoy podderzhki malogo i srednego biznesa v Respublike Singapur. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjtnZGJva_uAhXvs4sKHXJABFEQFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fcore.ac.uk%2Fdownload%2Fpdf%2F38643067.pdf&usg=AOvVaw1jdq6O5RphH7Ub_sdrG3YF [in Russian].
27. Bubenko P. H. (2007). Problemy innovatsiynogo pidpriemnytstva v Ukraini. *Innovatsiyni rozvytok Ukrainy: naukovе, ekonomichne ta pravove zabezpechennia: Tezy dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kharkiv, 27-28 zhovtnia 2006 r.) - Innovative Development of Ukraine: Scientific, Economic and Legal Support: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. O. V. Petryshyn, M. O. Kyzym (Ed.). Kharkiv: VD «INZhEK», 153 [in Ukrainian].
28. Gosudarstvennaya podderzhka predprinimatelskoy deyatelnosti. Omsk: Izdatelstvo SibADI (2007) [in Russian].
29. Slava S. S. (2018). Razvitiye innovatsionnykh kontseptsiy v Ukraine. *Ekonomika Ukrainy - Economics of Ukraine*, 8 (673), 50-61 [in Russian].
30. Korzh M. V. (2010). Stratehiia mizhnarodnoho marketynhu: teoriia i praktyka. Kramatorsk: DDMA, 88-89 [in Ukrainian].

БРЫНЦЕВ ВАСИЛИЙ

доктор юридических наук, профессор, ведущий научный сотрудник
НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ПРИНЦИП СВОБОДЫ ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА (ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА) И ЕГО ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ В СИСТЕМУ ИННОВАЦИОННОГО ПРАВА УКРАИНЫ

В статье проанализирована нормативно-правовая база Украины и других стран Восточного партнерства регламентирующая действие принципа свободы ведения предпринимательства; осуществлен анализ рекомендаций

международных рейтинговых агентств по улучшению деятельности малых и средних предприятий и публикаций ученых по этой проблематике. На основании полученных результатов предложены мероприятия по совершенствованию условий для действия принципа свободы ведения предпринимательства в инновационной сфере Украины.

Ключевые слова: свобода ведения бизнеса, принципы предпринимательства, институт бизнес-омбудсмена.

BRYNTSEV VASYL

Full PhD in Law, Professor, Leading Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

PRINCIPLE OF FREEDOM OF DOING BUSINESS (ENTREPRENEURSHIP) AND ITS IMPLEMENTATION INTO THE SYSTEM OF INNOVATIVE LAW OF UKRAINE

Problem setting. Despite the ramifications of national legislation on entrepreneurship and real activity on a significant scale of small and medium-sized businesses, as well as a significant amount of research in this area, there are problems that reduce the effectiveness of business results and encourage improvement as a regulatory framework. and mechanisms of the national model of entrepreneurship. The ways to implement the principle of freedom of entrepreneurial activity in the system of innovation law remain unclear.

The purpose of the article is to identify problems that reduce the efficiency of entrepreneurial activity and search for options to improve the existing regulatory framework in the field of innovation, as well as ways to implement in the national model of economic experience of advanced countries.

Analysis of recent researches and publications. A comparative analysis of the results of research by scientists from Georgia (T. Anasashvili, D. Bridze, B. Bolkhvadze, I. Margalitadze), Belarus (E. Voronko, V. Panashchenko), Kazakhstan (S. Moroz) with the conclusions and suggestions of Ukrainian scientists: A. Brevnova, P. Bubenko, D. Zadykhailo and others is carried out.

Article's main body. In the context of the global economic crisis, the most effective ways out of it are two main directions. The first, global, is due to the unification of states into economic unions and the development of common mechanisms for economic development. And the second, local, is based on a detailed study of international best practices and its implementation in national models of innovative development.

A systematic analysis of the national regulatory framework with the legislation on entrepreneurship of other countries gives grounds for concluding that it is formed on similar conceptual principles, in particular with regard to consolidating the principle of "freedom of enterprise".

The Doing Business survey periodically determines the ranking of countries in the world regarding freedom of enterprise. The assessment is based on the arithmetic mean of ten control indicators: the process of business registration, the mechanism of connection to energy supply, the process of property registration, credit system, existing tax mechanisms, the degree of investor protection and more.

In connection with the unsatisfactory state of development of the economy of Ukraine, attention is focused on ensuring the activities of small business on these criteria in countries that are consistently ranked in international ranking research. In particular, Georgia, China, New Zealand, Singapore and others.

Conclusions. The plans of the Ukrainian authorities to further harmonize the legislation in the field of small business with European standards, to carry out in-depth tax reform and to carry out manifestations of illegal pressure on business deserve support.

In order to accelerate the process of improving the legal framework for entrepreneurship and effective mechanisms for innovation, the conclusions of international experts should be used more widely.

The recommendations of international rating agencies on the need to adopt a realistic strategy for the development of small and medium-sized businesses (entrepreneurship), improve the regulatory framework in the field of lending to small and medium enterprises and improve their access to existing forms of financing, development of entrepreneurship and real action should be implemented. the principle of freedom of its conduct in the field of innovation.

Keywords: freedom of doing business, principles of entrepreneurship, the institution of business ombudsman.

Бринцев В. Д. Принцип свободи ведення бізнесу (підприємництва) і його імплементація у систему інноваційного права України. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2021. № 1 (16). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Bryntsev16.pdf>.